

'We voelen ons nog steeds als één'

Op zoek naar een leuk jurkje voor mijn date, loop ik door de Kalverstraat. Ik sla de Heiligeweg in, misschien vind ik daar iets geschikts. Dan valt mijn oog op het Rasphuispoortje. Het geeft tegenwoordig toegang tot het winkelcentrum

Kalvertoren. Vroeger werd hier niet geshopt maar gezwommen. Ik denk terug aan mijn gesprek met Henk en Suze Willemsens. Vorig jaar oktober vierden zij hun 'briljanten' ofwel vijfenzestig jarig huwelijksjubileum. Hier, in dit zwembad aan de Heiligeweg, ontmoetten zij elkaar tijdens de oorlog in 1943. Een portret van een bewogen en lang leven samen... »

TEKST: DORINDE VAN HELDEN
FOTOGRAFIE: JAKOB DRENTH

Mijn eerste vraag aan hen is dan ook: 'Wat is het geheim van een goed huwelijk?' Als single ben ik daar wel benieuwd naar. 'Geven en nemen,' vindt de 83-jarige Suze Willemsens. Volgens haar kan een huwelijk alleen zo lang stand houden als je meer geeft dan neemt.

Even wat cijfers. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek zijn huwelijken de laatste jaren minder standvastig geworden. In de periode van het begin van de 20e eeuw tot het midden van de jaren zestig fluctueerde het aantal huwelijken dat jaarlijks door een echtscheiding werd ontbonden rond de 20 per tienduizend gehuwde vrouwen. Van 1965 tot het midden van de jaren tachtig nam het echtscheidingscijfer toe tot 100 scheidingen per tienduizend gehuwde vrouwen. In niet meer dan twintig jaar tijd vervijfvoudigde het scheidingscijfer.

'Emancipatie, eerst een tijdje alleen wonen en eerst samenwonen, zorgen voor echtelieden die meer eisen van hun partner en het huwelijkse leven.' Dat betoogt hoogleraar Jan Latten van de Universiteit van Amsterdam naar aanleiding van de cijfers. 'Vroeger was veel vanzelfsprekend. Een vrouw verhuisde mee als de man ergens anders ging werken. Nu wordt er gedebatteerd, zijn er potentiële splijtzwammen. Partners zijn minder bereid zich in de relatie veel aan te passen,' aldus Latten.

In dat licht is het best bijzonder dat Henk en Suze al meer dan vijftien jaar samen zijn. Wat vinden ze daar zelf eigenlijk van? 'Tja, het was een heel andere tijd, je trouwde voor het leven,' zegt Henk. 'Ik weet nog goed dat een stel om de hoek ging scheiden. De hele buurt sprak er schande van.' 'Oh nee, mijn vader had het nooit getolereerd, nooit. Je wou het, dan zal je, zou hij gezegd hebben,' vult Suze aan.

Een andere tijd dus met een andere mindset. Terug naar het moment dat ze elkaar leren kennen. 'Om te beginnen, was het oorlog. Er was een samenscholingsverbod, geen dansscholen, niets. Het enige dat we hadden,' zegt Henk, 'was de zwemclub van de Amsterdamse Reddingsbrigade.' Eens per week gaven die trainingen in het zwembad aan de Heiligeweg. Je leerde er onder andere reddend zwemmen en hoe je drenkelingen moest bijbrengen. Na afloop van de oefeningen was het vrijzwemmen. En daar zag de toen zeventienjarige Henk de één jaar jongere Suze voor het eerst. 'Het was spannend,' glundert Henk. Suze had de interesse van Henk wel door en besloot hem een beetje uit te dagen. 'Ik was nogal een bijdehandje,' zegt Suze. 'Ik vroeg hem of hij van de hoogste reling naar beneden durfde te duiken.' Dat durfde hij wel. 'Hoog was dat,' schaterert Suze het uit. 'Ja, dat maakte wel indruk hoor.' 'Toen ik weer boven water kwam, werd ik eruit gestuurd door de badmeester, leuk hoor,' grinnikt hij. De liefde bloeide verder op toen Henk met een vriend en Suze met een vriendin via de zwemclub naar Zaandam gingen. Daar vonden de oefeningen plaats om in openwater het reddend zwemmen (niveau C) onder de knie te krijgen. 'We hadden alleen oog voor elkaar,' herinneren ze zich.

Tijdens dit prille liefdesgeluk worden beiden, vooral Suze, overvallen door het zwaarste bombardement dat Amsterdam trof. Op 19 juli 1943 treft een bom het huis van Suze en haar familie. Ze ontkomen ternauwernood, maar haar opa en oma overleven dit bombardement niet. De aanval was eigenlijk gericht op de Fokker Fabriek in Amsterdam Noord. Maar in plaats daarvan vielen de bommen op de omliggende woonwijken, waarbij honderden huizen werden verwoest en met evenzoveel doden en zwaargewonden als gevolg. Suze verhuist met haar broer en ouders naar de Anemoonstraat, ook in Amsterdam Noord. Henk had er heel wat voor over om Suze te zien. 'Mijn fiets was gestolen,' vertelt Henk, 'moest ik helemaal komen lopen vanuit de Indische buurt waar ik woonde en was ik meer dan drie kwartier onderweg. Toen eind 1943 de avondklok werd ingesteld, werd het helemaal een uitdaging. Na acht uur 's avonds mocht je niet meer op straat zijn, dus in stevige loopspas weer op weg naar huis liep ik dan zo tegen achten vaak helemaal alleen op straat.' Hoe moet het zijn geweest voor Henk en Suze, als tieners te midden van een oorlog, vraag ik me af. Niet meer vrij te zijn in doen en laten, altijd op je hoede moeten zijn, de honger en de kou. In de laatste maanden van 1944 reden er door een spoorwegstaking geen treinen meer waardoor er geen voedsel en brandstof door kwam naar de grote steden. Het werd steeds moeilijker om te leven. Het maakte niet uit of je bonnen had of niet. Er was gewoonweg niets te krijgen. Henk en Suze zeggen hierop dat ze blij waren elkaar te hebben in die angstige tijd. Suze vertelt: 'Wij hadden het nog relatief goed. Mijn moeder ging er altijd op uit en kende een boer die ons wat melk, boter en aardappels gaf.'

Als Nederland wordt bevrijd in 1945, trouwen ze. 'Eerst zijn we verloofd,' zegt Suze. 'Met koetsjes en twee paarden. Dat moest van mijn vader. Auto's waren er niet.' Henk: 'Och ja, moesten we alle familie langs, van iedereen kreeg je bloemen.' 'En zoutvaatjes,' vult Suze aan. 'Tja, zat je daar met zesentwintig zoutvaatjes,' grappen ze. Suze: 'Toen we gingen trouwen, hadden we niets.' Henk: 'We hadden elkaar.' Via een tip van een tante van Henk konden ze een vierkamer appartement bemachtigen in de Indische buurt. 'De Soerabajastraat, twee hoog, ik weet het nog goed,' zegt Suze. 'Mijn moeder had tien broers en zussen,' vertelt Henk, 'dus ooms en tantes genoeg, waar we allemaal wat van kregen. Van die een tafel, van een ander weer een stoel, pannetjes en een bed, van wie kregen we dat ook weer?' 'Van mijn moeder,' herinnert Suze hem. Zo knoopten ze de touwtjes aan elkaar. Intussen had het 'nood-kabinet' dat na de oorlog door Koningin Wilhelmina was benoemd, zijn handen vol aan het op orde brengen van het economische leven en de infrastructuur. Na de vele verwoestingen lag dat vrijwel plat. >>

> Werklozen in de rij

> Atjehstraat 1945

> Zwembad Heiligeweg buiten

Tijdens de oorlog had Henk een opleiding gevolgd aan de Elektro Technische School als elektrotechniker, maar er was amper werk. Hij pakte dan ook van alles aan, werkte in de bouw in de Wieringermeerpolder waar noodwoningen werden gebouwd, maar ook bij een boer om suikerbieten uit de grond te halen. 'Een keer in de week kwam ik dan thuis met een kist eieren,' aldus Henk. 'En je hebt nog in de haven gewerkt,' zegt Suze. 'Zei ik tegen haar, ik ga morgen Chinese zijde laden en lossen.' 'Oh Henk, als je een lapje stof kunt meenemen,' grapt Suze. 'Maar dat was prikkeldraad, van die grote balen van zestig kilo op je nek. Dat noemden ze Chinese zijde. Ja, toen hebben we ook wel gelachen.'

In maart 1946 wordt een zoontje geboren. Zes weken later vindt Henk hem dood in zijn wiegje. Een jaar later krijgen ze een dochtertje, maar dan treft hen beiden een tweede groot verdriet. Zij wordt maar drie maanden oud. 'Het was een verschrikkelijke periode waarin ik bij een psychiater heb gelopen. Ook Suze ging mee,' vertelt Henk. Hij ging met dit verlies veel rationeler om dan Suze. 'Henk is niet zo'n prater, nee.' Ondanks hun

> Zwembad Heiligeweg binnen

verschil in temperament en rouwverwerking, kwamen ze hier toch samen doorheen. De psychiater die met hen sprak in die moeilijke tijd, vroeg hun of ze wel eens aan adoptie hadden gedacht. Het bleek namelijk dat het overlijden van hun kinderen te maken had met bloedgroepen die niet met elkaar klikten, vertelt Henk. Een jaar later gebeurde er toch een wonder. In 1948 wordt hun dochter Anja geboren, die nu zelf oma is. 'Maar het duurde toch nog een jaar voordat we zonder angst in haar wiegje gingen kijken.'

Halverwege de jaren vijftig neemt de welvaart in Nederland snel toe en begint het tij te keren voor Henk en Suze. Henk krijgt zijn eerste vaste baan bij Utermohlen, de verbandstoffenfabriek, onder meer bekend van de verbandtrommels. 'Vanaf dat moment zijn

we eigenlijk pas gaan leven,' vertelt Henk. 'Tot die tijd was het sappelen, echte armoede.' 'Je hebt bij Utermohlen voor boekhouder geleerd,' zegt Suze. 'Toen werd ik chef van de debiteurenafdeling en dan ga je vooruit.' Henk werkt er zo'n dertien jaar en belandt op de afdeling buitenlandse verkoop. Zo doet hij contacten op in Rusland en leert Russisch. Als hij zes weken naar Moskou gaat, wordt hij benaderd voor een baan bij Vernu, het reisbureau van de Vereniging Nederland-USSR. 'Daar kreeg ik een salaris waar ik tegen opkeek, dus dat heb ik direct gedaan. Trapsgewijs ben ik daar opgeklimmen. Eerst op de administratie, daarna deed ik de redactie van de reisbladen en uiteindelijk werd ik zelfs directeur inkomend en uitgaand toerisme.' Henk was veel op reis. 'Ik heb alle zeventien republieken van Rusland bezocht, maar ook andere landen van het voormalig Oostblok. Van Hongarije, Roemenië tot Litouwen om maar wat te noemen. En Suze ging ook vaak mee of zocht me op.' Suze: 'Ik heb nog eens uren achter de douane gezeten, geen inreisvergunning en mocht het land niet in. En dan een vreemde taal, best een beetje angstig. Maar Henk kwam me toen redden,' knipoogt Suze naar Henk.

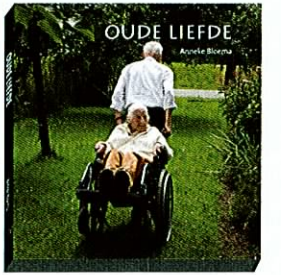
Ze beleefden samen nog meer avonturen. In de jaren tachtig vormden Vernu reizen en het Nederlands Theaterbureau, dat samenwerkte met Henk van der Meyden, een cultureel consortium. 'Ik was degene die de contacten had in Rusland en bracht heel wat culturele uitwisselingen tussen Rusland en Nederland tot stand,' vertelt Henk. Samen haalden ze onder andere het Russisch Staatscircus en het Bolsjoi Ballet naar Nederland. Maar ook het Russisch Staatsensemble Berjzka. Bijna achttien maanden reisden Henk en Suze met dit ensemble mee. Henk begeleidde de groep en Suze verzorgde de catering, deed de was en streek de kostuums. 'Dat was mooi, ja,' mijmert Suze. 'We hebben bijna alle theaters in Nederland en België gezien.'

Ze waren en zijn nog steeds een goed team, zeggen ze zelf. 'We hebben zoveel met elkaar meegemaakt. De ellende van de oorlog, het verlies van onze twee kinderen maar ook de leuke dingen zoals die reizen bijvoorbeeld. En wonder boven wonder kregen we onze dochter Anja en kleinkinderen. We zijn nu zelfs overgrootouders, wie had dat voor mogelijk gehouden,' lachen ze. Ook nu ondernemen ze niets zonder elkaar. Tot tien jaar terug deden ze aan ballroomdansen, de jaren daarvoor zelfs op wedstrijd niveau. Nu doen ze het wel wat rustiger aan. Alhoewel, Suze organiseert nog altijd klaverjasavondjes. 'Ik ben niet zo'n spelletjesliefhebber,' zegt Henk, 'maar ga wel mee, en verzorg de drankjes.' 'Hij heeft een barfunctie,' grapt Suze. En verder houden ze hun geest scherp met puzzelen. 'Ja, hij doet vier sterren en doorlopers.' Volgens hun dochter zijn ze elkaars linker- en rechterbeen. 'We kennen elkaar door en door, leven met elkaar... al vijftenzestig jaar... en voelen ons nog altijd als één.' □

Anneke Bloema: 'Oude liefdes'

Fotografe Anneke Bloema portretteerde drieëntwintig stellen die al meer dan zestig jaar een liefdesrelatie hebben, in haar boek 'Oude liefde'.

Bloema: "Ik kwam op het idee voor het boek doordat ik destijds foto's van jubilerende paren maakte voor een regionale krant. Op een dag was ik door een ruzie chagrijnig van huis weggegaan. Het was geen echte crisis, maar het gebruikelijke tandpastadopjes gedoe. Ik sprak die dag met een jubilerend paar en voelde me na afloop weer helemaal vrolijk. Het idee voor het boek was geboren."

Verliefd

"Het meest bijzondere paar vond ik zelf de mensen die 80 jaar waren getrouwd; het echtpaar Abla. Het is erg bijzonder als je dan nog samen bent, zo oud wordt en toch nog zo verliefd op elkaar bent. Ze zaten in een verzorgingstehuis. De vrouw werd al een beetje dement en was van origine Frans. Toen ik daar op visite kwam, was Netwerk er ook. Wanneer de vrouw vroeg waarom ze al die aandacht kreeg, werd ze heel erg blij toen ze hoorde dat ze 80 jaar getrouwd was." Het was echte liefde. Bloema: "Aan hoe die vrouw haar worteltjes - die ze niet lustte - bijna automatisch doorspeelde aan haar man, kon je zien hoe goed ze op elkaar ingespeeld waren. Je zag dat ze heel erg samen waren. Ze zaten naast elkaar, hielden elkaars hand vast en keken continu naar elkaar."

Geheim

"Je kon met die zeer oude mensen eigenlijk niet meer praten over wat het geheim was van hun lange relatie. Ik sprak daarom met de dochter van het stel. Zij gaf aan dat het in het begin vooral heel erg moet klikken. Een relatie wordt moeilijk als je iemand hebt die aan de drank is, of als hij of zij een moeilijk persoon is. Je moet vanaf het begin zeker weten dat je voor deze persoon gaat, en niet 'kijken hoe lang het leuk' blijft, dat werkt niet."

Bloema sprak uiteraard nog andere stellen. "Erg bijzonder was het echtpaar Groendijk. Die hadden veel gezien, veel gereisd. Ze kwamen samen op de schietclub. Als ze daar samen binnenkwamen, dan gebeurde ook echt wat. Twee diva's waren het."

Cliché

In totaal interviewde Bloema drieëntwintig koppels die 60 jaar of langer getrouwd waren. "Vroeger was alles anders is het bekende cliché. Het was belangrijk om geld binnen te halen en voor de kinderen te zorgen. Vroeger had je ook crisissituaties. Toen dachten mensen dat het na verloop van tijd weer over gaat. Je moet de crisis uitzitten en dat duurt soms een paar jaar. Ik heb mensen uit heel Nederland gezien, een stel uit Suriname en een stel dat oorspronkelijk uit China kwam. Er was geen verschil in hoe mensen van een stad, platteland of ander land tegen het huwelijk aankeken."

Oorlog

Alle stellen hebben de oorlog meegemaakt. In de stad hebben de mensen vaak meer ervaring met de oorlog dan op het platteland. Bijvoorbeeld mannen die in Duitsland moesten gaan werken. Maar de ware, die bestaat niet, aldus Bloema. "Je hebt echter wel erg goede koppels. De meeste mensen zeggen 'dat weet ik niet, het ging vanzelf'. Uiteraard is het boek wel een beetje positief, want de mensen die op mijn advertentie reageerden, zijn natuurlijk wel de mensen die het leuk met elkaar hebben, niet de mensen met een moeilijke relatie."

Het Rasphuispoortje - Heiligeweg 19

Halverwege de Heiligeweg in hartje Amsterdam, precies tegenover de Voetboogstraat, heb je zicht op een poort met daarboven drie beelden. Deze poort, gebouwd omstreeks 1603, gaf een eeuw lang (van 1896 tot 1995) toegang tot het Zwembad Heiligeweg. Tegenwoordig is het één van de ingangen tot het winkelcentrum Kalvertoren. Alleen de beeldengroep herinnert nog aan vroeger tijden. In de 17de eeuw was dit de poort van een tuchthuis voor zwervers en bedelaars, later een verbeterhuis voor jonge lieden. Dit Rasphuis dankte zijn naam aan het feit dat hier de tuchtelingen steenhard Braziliaans hout moesten raspen, dat werd gebruikt om verfstof van te trekken.

Op het reliëf boven de rondboog van de poort zie je leeuwen, beren, wilde zwijnen en tijgers die een wagen trekken beladen met Braziliaans hout. Daarboven staat de Latijnse tekst: Vertutis est domare quae cuncti pavent (vrij vertaald: "het is een deugd van 't kloek gemoed, te temmen dat elk schrikken doet"). De drie beelden op het hoofdgestel zijn aan het eind van de 17de eeuw toegevoegd. Een zittende vrouwenfiguur, mogelijk de stedemaagd, met het wapen van de stad op de linker knie, houdt in de rechterhand een zweep. Het woord Castigatio onder haar voeten duidt haar als het zinnebeeld van de tuchtiging aan. Zij wordt geflankeerd door twee levensgrote, geboeide, naakte mannenfiguren. De poort is tijdens de bouw van het Kalvertoren-complex opgeknapt en in fraaie kleuren geschilderd.